

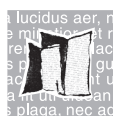
Om de jeugd

OM DE JEUGD

Perspectief voor
beleid en praktijk

René Clarijs (Red.)

u i t g e v e r i j

SWP

Om de jeugd
Perspectief voor beleid en praktijk
René Clarijs (Red.)

ISBN 978 90 8850 638 3
NUR 847

© 2015 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost) te wenden.

Inhoud

1	Intro	9
1	Voorwoord <i>Henri Swinkels</i>	11
2	Inleiding <i>René Clarijs</i>	13
3	K2 in Brabant: van ophouden en doorgaan <i>Bob van der Schaft en Geert Kaper</i>	17
2	Nederland	25
4	Het onvolkomen jeugd(zorg)stelsel als oorzaak van de transformatie <i>René Clarijs</i>	27
5	Sociale competenties als de moderne sociale kwestie <i>Hans van Ewijk</i>	45
6	Het recht van (ook ongeboren) kinderen op jeugdhulp en jeugdbescherming <i>Paul Vlaardingerbroek</i>	53
7	Hoe zorg je dat we samen transformeren? <i>Lidwien van Noorden</i>	61
3	Uitdagingen voor het lokale jeugd(hulp)beleid	75
8	Pedagogische betekenis van vrijwillige inzet <i>Judith Metz en Lucas Meijs</i>	77
9	Tijd voor een uithuisplaatsverbod <i>Albert Jan Kruijter en Clara Pels</i>	91
10	Finaliseren als sleutelbegrip in de jeugdzorg <i>Judith Leest en Andries Baart</i>	95
11	Hulp aan chronisch getraumatiseerde jonge kinderen in Brabant <i>Linda Heutink</i>	109
12	<i>Transforming together</i> , de buitenlandse bijdrage aan ons jeugdbeleid <i>Caroline Vink</i>	123
13	Goethe als gids in het jeugdbeleid <i>Wouter Smits</i>	135

14	Inzet moderne media in de lokale jeugdhulp <i>Juliaan van Acker</i>	141
15	In elke beperking schuilt een uitdaging <i>José den Boer</i>	153
4	Anders sturen in de transformatie	163
16	Effectief sturen van organisaties en professionals <i>Willie van Eijs en Rob in 't Zand</i>	165
17	Transformatie: sturen op verandering in het sociaal domein <i>Jolet Swagers</i>	175
18	Storytelling: krachtig instrument <i>Anne Czyzewski</i>	183
19	Sturen op resultaat: hefboom voor transformatie? <i>Bob van der Schaft</i>	191
5	Nieuwe oplossingen vanuit jongeren	199
20	<i>Jimmy's shoots for the moon</i> <i>Marloes Dekker en Fanny Koerts</i>	201
21	Uit de shit: de rol van ervaringsdeskundigen <i>Serife Çetin</i>	219
22	Zelf doen: Jongerenambassadeurs <i>Jordy Sweep</i>	225
23	Jeugdparticipatie? Die kunnen we nu afschaffen! <i>Leo Rutjes</i>	235
6	Andere mogelijkheden binnen en buiten het stelsel	253
24	Pleegzorg in Nederland: kwesties en mogelijkheden <i>Heidy Blankestijn</i>	255
25	Jongerenwerk: partner in de wijk van de toekomst <i>Judith Metz</i>	273
26	Sport en cultuur versterken het lokale jeugdbeleid <i>Marian ter Haar</i>	285
27	Gezinshuizen: professionele jeugdzorg met toekomst <i>Annemiek de Vries</i>	299
7	Schuivende praktijk voor professionals en gemeenten	313
28	Professionals in een veranderd speelveld: van onwennigheid naar weerbaarheid <i>Erna Hooghiemstra en Lisbeth Verharen</i>	315

29	Leermeester, leer je leerling het ambacht <i>Olga van Keulen</i>	327
30	De gekantelde jeugdprofessional <i>Lucy Jacobs</i>	339
31	Participeren met eigen kracht-bouwstenen <i>Anita van der Zwaan</i>	349
32	Samenwerken met ouders: goed voor iedereen <i>Leonie Reumers</i>	357
33	Kies voor vernieuwing en volg je eigen kompas <i>Joyce Hagnaars</i>	367
8	Outro	373
34	Waar geen weg is, is vaak wel een omweg <i>René Clarijs</i>	375

Deel 1

Intro

Voorwoord

— — — — —
HENRI SWINKELS

Op 1 januari van dit jaar heeft de provincie jeugdzorg aan de gemeenten overgedragen. Dat was het einde van een tijdperk, want provincies waren van 1992 tot en met 2014 verantwoordelijk voor dit belangrijke beleid. Want zorg voor de meest kwetsbare groep jongeren in onze samenleving is een grote verantwoordelijkheid.

K2 Brabants Kenniscentrum Jeugd, dat het einde van zijn bestaan markeert met deze uitgave, is daarbij een groot aantal jaren onze partner geweest.

In al die jaren hebben we veel bereikt. De wachtlijsten in Brabant zijn teruggedrongen en we kregen goed in beeld welke kinderen op de wachtlijst stonden en waarom. Daardoor konden we er ook voor zorgen dat elk kind dat acute hulp nodig had, dat ook kreeg.

Ook een belangrijke prestatie is dat het aantal kinderen dat in een instelling is geplaatst, fors is afgenomen. Zo veel mogelijk vinden kinderen, als het thuis echt niet meer kan, een plaats in een pleeggezin. Ook dat is iets om trots op te zijn.

Jeugdzorg wordt vaak gekenschetst in cijfers. Zo veel plaatsingen, zo veel meldingen.

Maar achter elk getal gaan kinderen schuil die zo veel mogelijk zorg op maat moeten krijgen. Om dat goed te kunnen doen is het noodzakelijk om steeds goed te kijken naar wat nodig is, kennis te blijven vergaren, innovatie te blijven omarmen en stimuleren. Het is goed als je je ontwikkelt, nieuwe methodes probeert, onderzoek doet. De waarde van kennis en het belang van overdracht van die kennis blijven onverminderd groot. Daar moet aandacht voor zijn en blijven. Dat is voor ons ook de reden geweest voor het instellen van de Kennisbank Jeugd, waar alle partijen een beroep op kunnen doen.

Gemeenten hebben jeugdzorg nu op zich genomen. Een belangrijke taak, met nieuwe kansen, nieuwe uitdagingen en mogelijkheden. Ik wens hun daarbij veel wijsheid en succes.

Henri Swinkels,
Gedeputeerde Leefbaarheid en Cultuur

Inleiding

— — — — —
RENÉ CLARIJS*

Met de overdracht van de jeugdzorg van de provincies naar de gemeenten per 1 januari 2015 is de rol van de provincies op het jeugdterrein uitgespeeld.

De gemeenten hebben nu niet alleen de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg, maar tevens voor de specialistische hulp van jeugd-vb (jongeren met een verstandelijke beperking), jeugd-GGz, het onderdeel preventie van de jeugdgezondheidszorg, JeugdzorgPlus (gesloten jeugdzorg), de kinderbeschermingsmaatregelen en de uitvoering van de jeugdreclassering.

Deze verantwoordelijkheid is een zorgplicht van gemeenten: de jeugdhulpplicht. De gemeenten zijn met de overdracht van verantwoordelijkheden (de transitie) belast met en aansprakelijk voor een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod van de verschillende vormen van jeugdhulp en van gecertificeerde instellingen. De gemeenten hebben de inspanningsverplichting ervoor te zorgen dat ieder kind dat een vorm van jeugdhulp nodig heeft, deze ook daadwerkelijk krijgt.

Gemeenten krijgen met nog meer wijzingen te maken, zoals met het passend onderwijs en de Wet maatschappelijke ontwikkeling (Wmo), de Wet langdurige zorg en de Participatiewet. Al deze veranderingen en decentralisaties in het sociale domein grijpen op elkaar in.

Waar het jeugdigen betreft, is de nieuwe situatie vastgelegd in de Jeugdwet, die officieel heet 'Regels over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen'.

— — — — —
* Prof. dr. René Clarijs is hoogleraar Social Work aan de RANEPa-universiteit in Sint-Petersburg, Rusland. Daarnaast is hij hoofdredacteur van het tijdschrift *Jeugdbeleid* en directeur/eigenaar van een adviesbureau op het gebied van jeugdbeleid.

De gemeenten kunnen, nu zij met de transitie de formele verantwoordelijkheden en bevoegdheden hebben verkregen, aan de inhoudelijke slag, de transformatie. Dat proces van transformatie moet nog gaan plaatsvinden.

De transformatie wordt nog een interessant traject. Er zijn door het kabinet met de Jeugdwet stippen op de horizon geplaatst, maar niemand weet hoe we daar moeten komen. Bovendien weet eenieder dat een horizon nooit kan worden bereikt, dus waar beginnen we aan?

Met het verscheiden ultimo 2014 van de provinciale verantwoordelijkheid op het jeugdterrein ten gevolge van de transitie eindigt in 2015 ook de provinciale subsidie voor provinciale ondersteuningsorganisaties (zoals in Noord-Brabant K2, Brabants Kenniscentrum Jeugd). Na 23 jaar stopt de provincie, de overheidslaag tussen het systeemverantwoordelijke Rijk en de uitvoerende gemeenten, met haar jeugdtaken.

K2, Brabants Kenniscentrum Jeugd wil dit gedenkwaardig moment niet onopgemerkt voorbij laten gaan. K2 wil met de verzamelde ideeën van een aantal specialisten bijdragen aan een nadere vormgeving van de tot nu toe vagelijk en nevelachtige transformatie. De uitgave van een boek is daarvoor het meest adequate middel. Dit is dus geen historisch boek over het verleden van K2; deze publicatie wordt uitgebracht om juist vooruit te kijken hoe de transformatie handen en voeten kan worden gegeven.

In dit boek vindt de lezer een aantal artikelen van geheel verschillende aard. Een aantal schrijvers zijn van K2-huize, de meeste auteurs hebben geen verbinding met het Brabantse Kenniscentrum Jeugd. Om de samenstelling in neutrale handen te leggen heeft K2 een externe eindredacteur aangezocht.

De bundeling van artikelen geeft een gevarieerd beeld van wat er op dit moment speelt in het sociale domein i.c. jeugdland, welke oplossingsmogelijkheden er zoal zijn en welke richting het op zou kunnen gaan. Dit betreft zowel het beleid als de sturing en de inhoud van het werk.

De 32 artikelen zijn geclusterd in acht hoofdstukken. Vanzelfsprekend is de indeling enigszins arbitrair; enig artikel had eventueel ook in een ander hoofdstuk kunnen worden geplaatst.

In het *eerste hoofdstuk* vindt de aanloop plaats, met een voorwoord van de Brabantse gedeputeerde Swinkels en deze inleidende woorden van de eindredacteur. Tevens is dit de plaats waar kort op werkzame leven van K2 wordt ingegaan. Daarna richten we onze pijlen op de transformatie.

In het *tweede hoofdstuk* wordt ingehaakt op wat algemenere situaties: hoe is de stand van zaken inzake het Nederlandse jeugdbeleid, waar liggen problemen en hoe zou in algemene zin de transformatie vorm kunnen worden gegeven.

Het *derde hoofdstuk* gaat dieper in op de uitdagingen die het lokale jeugd(hulp)-beleid staat te wachten. Daarbij is aandacht voor vrijwilligers, voor de inspirerende rol die het buitenland ten aanzien van de transformatie zou kunnen spelen en hoe gemeenten om kunnen gaan met inhoudelijke keuzes zoals de inzet van moderne media en extra aandacht voor beperkte kinderen. Tevens komen hier twee voorbeelden aan bod van Brabantse innovaties, innovaties die nu op het bordje van gemeenten komen te liggen: wat te doen voor de doelgroep chronisch getraumatiseerde kinderen en wat betekent presentie in relatie tot jeugdzorg.

In *hoofdstuk vier* is er aandacht voor sturen. De transitie was vooral een stelsel-discussie waar verantwoordelijkheden werden overgedragen. Met de transformatie die moet volgen zou de inhoud anders moeten. Echter, wanneer er niets verandert aan de wijze van sturing door zowel de overheid als de instellingen kan er weinig veranderen. Bovendien is sturing direct gekoppeld aan het effectiviteitvraagstuk. Voldoende redenen dus om expliciet stil te staan bij de sturing.

Alle oplossingen lijken steeds te worden bedacht door bestuurders en professionals, in overheidskantoren of achter bureaus van jeugdhulpinstellingen. Maar hoe zien jeugdigen zelf een verbetering van de jeugdsector?

In *hoofdstuk vijf* staan we stil bij wat jongeren aan oplossingen presenteren. Dat varieert van Jimmy's tot het werken met ervaringsdeskundigen, het fenomeen van Jongerenambassadeurs en het verschijnsel jeugdparticipatie. Voor iedere bekwame beleidsmaker in elke gemeente zou dit hoofdstuk als motivatie voor een andere aanpak gelden. Hoofdstuk vijf vormt het hart van het boek.

We leven in een zegenrijk zorglandschap, want er blijken nog meer veranderingsmogelijkheden te zijn, zowel in als buiten de jeugdhulpsector. Die komen aan bod in het *zesde hoofdstuk*.

Hier komt het jongerenwerk expliciet aan bod: een werksoort die – zeker in vergelijking tot de jeugdzorg – tot op heden veel te weinig politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht heeft gehad. Ook is er aandacht voor de mogelijkheden die sport en cultuur bieden. De hulpvarianten van gezinshuizen en pleegzorg, beide altijd achtergesteld geweest ten opzichte van intramurale zorg, completeren dit hoofdstuk.

Hoofdstuk zeven gaat in op de praktijk van de transformatie. Er komen allerlei onderwerpen aan bod, van eigen kracht tot het kantelen, van hoe een beginnend sociaal werker het vak moet leren tot hoe professionals hun professie eigenlijk moeten doorontwikkelen: dan hebben we het niet over transformeren, maar over verbeteren.

Tot slot, in het *achtste hoofdstuk*, is er plaats voor een analyse van het gepresenteerde materiaal inclusief de daaruit voortvloeiende aanbevelingen voor de gemeenten, de instellingen en de professionals die bezig gaan met de transformatie.

Het proces van transformatie, het proces van verandering, van her-, om- en hervorming, van een omwenteling of een metamorfose, het zal nog heel wat jaren in beslag nemen.

De verantwoordelijke bewindspersoon voor de decentralisaties in het sociaal domein en de daarbij behorende transformaties Van Rijn ziet de transitie vooral als een begin van iets nieuws. Hij stelde in de Eerste Kamer: "Deze hervorming van de jeugdzorg, de jeugdhulp en de jeugd-GGz is een omvangrijke en complexe hervorming, die niet eindigt maar juist begint op 1 januari 2015" (Handelingen 2014).

De komende jaren zal de transformatie gestalte krijgen. Zij zal langzaamaan groeien. Er zullen stapsgewijs verbeteringen komen en aanvullende afspraken worden gemaakt. Het is een incrementeel proces.

Deze publicatie en haar auteurs dragen daar hun steentje aan bij. Dit boek is een *must* voor elke bestuurder, beleidsmaker, professional en beleidsbeslissers op het jeugdterrein.

Gemeenten hebben, na twee decennia smeken van de VNG om ten minste de jeugdzorg door te decentraliseren naar het lokale niveau, een zware en belangrijke taak erbij gekregen. Het gaat om de jongste generatie en dan ook nog eens de kinderen en jongeren en hun ouders die ondersteuning nodig hebben. Gemeenten zijn voorlopig nog zoekende.

Er zijn momenten in het (politieke) bestaan waarop onverwachte bewegingen kleur geven aan het door de wens naar voorspelbaarheid gedomineerde leven.

De ontwikkelingen van de jeugdzorg naar de jeugdhulp waren weliswaar turbulent, en ook de transformatie zal roerig en soms zelfs ordeloos verlopen. K2, Brabants Kenniscentrum Jeugd voegt daar met deze publicatie nog iets extra's aan toe.

Het afscheidscadeau van K2, Brabants Kenniscentrum Jeugd om de professionele betrokkenen een eindje op weg te helpen met de transformatie kan moeilijk in waarde overschat worden. Dat heet eindigen in stijl.